

talisachtige praeparaten in het algemeen. Naar mijn oordeel is het experimenteel-pharmacologische deel veel minder bevredigend uitgewerkt dan door FRAENKEL gedaan is, daarentegen is EDENS uitvoeriger in het stellen van problemen, die bij den schrijver naar aanleiding van zijn klinisch werk gerezen zijn. Voor mij ligt de bekoring van EDEN's boek in deze problemen en de oplossingen welke hij er voor zoekt, oplossingen, die dikwijls tot tegenwerkingen prikkelen, waarmee volstrekt geen kwaad gesproken is, eerder het tegendeel. Ik aarzel hier neer te schrijven, dat dit boek (een 2e druk) ook den „zuiver klinischen" lezer zal bevredigen, niet omdat het boek de daarvoor noodige qualiteiten mist, maar omdat de digitalistherapie zoo innig met pathologisch-physiologische vraagstukken doorregen is, dat het begrip „zuiver klinisch" hier niet goed bruikbaar is.

Beide werken bespreken natuurlijk dikwijls dezelfde vraagstukken, zijn het soms eens, soms niet, maar juist de verschillende standpunten van waaruit het onderwerp bekeken wordt, maakt bestudeering van beide geschriften naast elkaar tot een groot genot.

Nog weer anders doet zich het werkje der Belgische schrijvers, HENRIJEAN en WAUCOMONT, voor. Hier staat het experimenteele gedeelte geheel op den voorgrond. De opzet hiervan is bovendien zoo, dat eigen ervaring en meening er sterk den boventoon voeren. Dit geeft een persoonlijk, maar ook een beperkt karakter aan het werk. Het klinische gedeelte daarentegen maakt een veel minder persoonlijken indruk en sluit weinig bij het experimenteele gedeelte aan. Men zou kunnen zeggen: dit boekje behandelt de pharmacodynamie van digitalis, voor zoover deze ons blijvend bezit is geworden (met de restrictie van het sterk persoonlijke uiterlijk), de beide eerstgenoemde monographieën doen lofwaardige pogingen verdere uitzichten op de toekomst te openen.

U. G. BIJLSMA.

Dr. P. H. RONGE, *Individualpsychologie*. Een systematische uiteenzetting. Eryen BIJLEVELD, Utrecht, 1934. Prijs f 3.25; geb. f 4.25.

Gezien het overgroot aantal publicaties van schrijvers uit de „individualpsychologische" richting, waarmee het leekenpubliek bekogeld wordt, is het de vraag, of dit boek behalve uit propagandistisch oogpunt aan een behoefte voldoet. Deze schrijvers blinken veelal uit door hun steriliteit voorzover het nieuwe vondsten of inzichten betreft, aangezien het voor hen taboe is, om iets, neurose, psychose of karakter, van een anderen kant te bekijken dan langs de strenge lijn van: *a.* orgaanminderwaardigheid, *b.* minderwaardigheidscomplex, *c.* tendenz om „boven" te zijn, waaruit nu plotseling *d.* alle psychische phaenomenen, die er in de wereld zijn, verklaard worden. Zoo valt er voor hen niets anders te doen, dan 1e. hetzelfde in andere woorden nog eens te zeggen, 2e. deze lijn, vooral de mogelijke wijzen waarop *c.* tot *d.* zou kunnen komen, nader te beredeneeren, 3e. gevallen te bespreken, die aldus beschouwd zijn, 4e. te polemiseeren tegen andere richtingen, en 5e aansluiting te zoeken bij verwant schijnende richtingen.

In 1e. is RONGE zeker uitnemend geslaagd. Het is een vlot leesbaar, prettig geschreven werk, en hij heeft zich alle moeite gegeven

om zich zoo gematigd en ruimdenkend mogelijk uit te drukken, tevens met gebruik van allerlei termen, die in de „Individualpsychologie” (waarom vertaalt hij dit woord nooit?) in zwang zijn.

2e. en 3e. geven helaas meestal weinig nieuws— wie wat in deze denkwijze thuis is, leert zelf al gauw verzinnen, hoe een symptoom een laffe poging om zich te beveiligen of om invloed uit te oefenen zou kunnen zijn. Toch is men nog wel eens verbaasd, bijvoorbeeld als men leest, dat het doel van het stotteren een beveiliging (Sicherung) . . . tégen het stotteren is! Vooral als dit op mijns inziens duistere wijze aannemelijk gemaakt wordt „langs den omweg der analogieën”, met het voorbeeld van een kind, dat eerst zegt, dat $5 + 7 = 13$, later dat het 11 is, terwijl het juiste antwoord haar blijkbaar van den beginne af voor den geest gezwefd heeft, en met dat van iemand, die op een examen „als door een duivelsche ingeving” iets verkeerd zegt.

4e., de polemiek, richt zich tegen de psychoanalyse en blijft op theoretisch terrein. Hoewel de psychoanalyse steeds naar de bedoeling der symptomen zoekt, beweert RONGE voortdurend, dat zij slechts causaal denkt, terwijl de „Individuele Psychologie” finaal zou denken. — Dat een neuroselijder van zijn symptomen vaak winst trekt, weet een ieder; dat dit tyranniseeren en strijden echter de hééle reden van de symptomen zou zijn, weet slechts de „individuele psychologie”. — Het zal den buitenstaander vermaken, dat de „Individualpsychologie”, die volgens de psychoanalytici op één onderdeelje der psychoanalyse haar heele dogmatische leer bouwde, op haar beurt de psychoanalyse van „star dogmatisme” beschuldigt, en meent veel „dieper” te gaan!

Van 5e. vindt men in dit boek lezenswaardige voorbeelden.

De lezer, die wat op zijn hoede is, kan veel uit dit boek leeren.

A. J. WESTERMAN HOLSTIJN.

H. A. N. VECHTMANN, arts, *Lessen over pathologie voor den heilgymnast-masseur*. 's-Gravenhage. Uitg. v. h. Nederlandsch Genootschap voor Heilgymnastiek en Massage, 1934. 304 blz. 136 + 15 fig.

Bij de bespreking van dit boek moet men natuurlijk voortdurend in het oog houden den eigenaardigen kring van menschen voor wien dit geschreven werd. De stof zal eenvoudig behandeld moeten worden, elke vreemde term zal verklaard moeten worden, zekere grenzen zullen niet overschreden mogen worden en vooral de grondbegrippen zullen duidelijk en helder in het licht gesteld moeten worden, terwijl te groote detaillering uit den boeze is. Kortheid, duidelijkheid, overzichtelijkheid moeten de voornaamste kenmerken zijn. Bezien wij het werk in het licht dezer eischen, dan moet vastgesteld worden, dat de schrijver volkomen geslaagd is in het bevredigen dezer eischen. Voor een deel zou ik dit willen toeschrijven aan het volgen van de bewerking dezer stof door prof. TENDELOO, zooals de schrijver het zelf aangeeft, zonder dat ik met deze opmerking de verdienste van den schrijver ook maar in het minst zou willen verkleinen. Trouwens de werkzaamheid van den schrijver gedurende vele jaren als leeraar bij de opleiding van heilgymnasten en masseurs heeft hem voldoende